

Høringsuttalelse om konsesjon til å ta ut vann til FLOMTUNNELL I SOKNDALSVASSDRAGET(Sokno)

Til: Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE)
Sak: 202423367-12

Uttalelsen fremsettes på vegne av :

Ole Haneberg, fysisk berørt grunneier , fiskerettseier Haneberg fellesfiske, 46/4 56/17
Olav Haneberg , fysisk berørt grunneier, fiskerettseier Haneberg fellesfiske, 46/1,3
Solveig Bruun Bu , fiskerettseier Haneberg fellesfiske, 46/2
Roy Omdal, fysisk berørt grunneier, fiskerettseier, 45/6
Haneberg fellesfiske 46/1,2,3,4

Problemgrunnlaget

Vi har tidligere uttalt oss til reguleringen av flomtunnelen og delvis berørt det som nå ligger i søknaden fra kommunen om konsesjon til uttak av vann i flomsituasjoner.

Vi har merket oss at statsforvalteren har hatt sterke innvendinger til konsekvensutredningene som har vært lagt fram tidligere og at det nå synes å være på gang tiltak for å få disse forholdene bedre avklart og fulgt opp derfra.

Dette er i tråd med både det forvaltningslaget for elva og vi tidligere har pekt på som nødvendig før det bygges noen tunnel.

Det er uvisst hvor stor en maksimal flom i framtida kan bli. Det er viktig at vannmengden som går i tunnelen ikke er større enn den må være for å hindre skadeflom nedstrøms tunnelinntaket.

Søknaden legger til grunn at det kun er vannmengder over 110 m³ pr sek. ved Prestbru som skal føres til tunnelen.

Våre merknader

Bortføring av vann fra elva er en gammel sak i Sokndal. Den er dels begrunnet i flom , men også begrunnet i forhold som oppsto etter at AS Titania begynte å slippe slam i elva.

Senking av fossen ved utløpet ned mot Sogndalstrand var et tema allerede i 1882. Planen ble deen gang lagt bort men tatt opp igjen i 1919. Da Titania slapp vaskeslam fra malmproduksjon i elva i stor stil la slammet seg ut over jordene og gjorde skader som aktualiserte en ny plan for senking.

Planen ble utarbeidet av landbruksingeniør Sommerschild i april 1928 og ble utført i 1937.

Spinneriet på Sogndalstrand hadde behov for den fallhøgden i vassdraget de kunne oppnå og fossen ble derfor ikke senket så mye som det seinere viste seg ønskelig.

Ved kongelig resolusjon 19.3.1964 ble det gitt tillatelse til en ny senking som ble gjennomført i 1965 -1967. Sokndal kommune og Titania garanterte for 50% hver for eventuelle skader etter senkningen. Vinteren 1972/73 ble det etablert en terskel av steinfyllig nedstrøms Årstad bru for å stoppe graving og risiko for brufundamentene. Forbyggingsavdelingen i Vassdragsvesenet la fram en plan fra 14.6.1973 som innebar forbygging av 800 meter elvesider. Det var foreslått bygget en terskel ved Øynobrua for å lede 20% av vannet til Kryptevik. Terskelen ble aldri bygget.

Kommunen har selv brukt det gamle løpet mot Kryptevik som fyllplass for diverse masser slik at det nå er bortimot ingenting igjen og det skal relativt stor flom til før vannet går den veien.

Vanlig sommervannsføring i elva er relativt liten og variabel i forhold til nedbørsintensitet. Spesielt er tilsiget fra Roslandsåna svært beskjedent på grunn av oppdemming/kraftproduksjon og krav om svært liten minstevannsføring. I tørrår har elva forbi Hauge svært liten vannføring. De øvrige tilløpene er i hovedsak uregulerte.

Undergrunnen langs elva på jordbruksarealene er lett gjennomtrengelig og en lav grunnvannstand i sommerseongen er problematisk med hensyn til dårlig vanntilgang til plantene. Det er ønskelig med en litt mer stabil grunnvannstand og høyere sommervannsføring.

Når vi ser sommervannstanden i sammenheng med innløpet av flere av gytebekkene til elva så ligger disse opp mot en meter over elvevannsnivået. Konsekvensen er at fiskeyngel ikke kan vandre mellom bekk og elv, i alle fall ikke fra elva og opp i bekken.

Fisket i elva har hatt betydning for grunneierne langs elva i tidligere tider, med betydelige fangster fra notfiske og stangfiske og inntekter fra bortleie av fiskeretter.

Det er dokumentert faste notfisker fra 1600 tallet og bortleie av fiskestrekninger på begynnelsen av 1900 tallet med betydelig inntekt. Ett av de faste notfiskene, Laugens Laxefiskerie fikk på et tidspunkt eget matrikelnummer. Utover dette har mange grunneiere samarbeidet om notfiskerier innen for hver gård. Det antas at det som nå er felles sameiefiske f.eks. på gårdene Årstad og på Haneberg stammer fra slike fellestitak som notfiske.

I 1965 den 20 mars ble det dannet et elveeirlag i laksevassdraget av 19 grunneiere. Laget ble drevet i mer eller mindre aktiv grad fram til jordskiftesaken i startet 2008.

Fra protokollen for grunneierlaget i 1964 angis at det var et fiskekortsalg på 940 kr og ble satt ut 10.000 lakseyngel.

I 2025 var fiskekortsalget godt over 200.000 kr. og det alt vestlige av elvestrekningen er åpen for offentligheten for kjøp av fiskekort. Fangstene og rekrutteringen i elva av ny fisk har vært bra.

Reglene for driften av forvaltningen ble nedfelt av jordskifteretten i 2010 ved avslutning av bruksordningssaken. Elva er etter jordskiftet formelt et tingsrettslig sameie som drives av forvaltningslagets styre. Sameiet består av 10.000 andeler fordelt på eiendommene og partsandelene kan ikke skilles fra eiendommen de tilhører. Vedtak i laget skjer etter partsandeler. Vi som representerer denne uttalelsen har til sammen 1403 andeler, 14,3%.

Tunellen fyller tilsammen vel et hull på 303.000m³ og har et fall på ca 1,67 promille som antakelig er for lite til at tunnellen holdes rein innvendig ved selvspyling.

Tunnellen er et stort prosjekt, det er mye som må gjøres over tid i elva for å oppnå gunstigere forhold både teknisk og biologisk for å få en bedre elv som vi kan leve med både i tørkeperioder og ved hissigere nedbørsintensitet og -mengde.

Hva som er viktig å gjøre må utredes og tas stilling til nå; før man bygger noen tunnell noe sted.

Vi vil også minne om at det er gjennomført, og fortsatt gjennomføres, betydelige kalkingsprosjekt i vassdraget og i nedslagsfeltene til vassdraget. Det var grunneiere i vassdraget som sammen med grunneiere i nedslagsfeltet til elva i Sokndal og i Lund som tok initiativ og gjennomførte kalkingsprosjektene fram til statsforvalteren (tidl. fylkesmannen) selv overtok prosjektene.

På denne bakgrunnen mener vi

1: Søkeren bør ikke gis konsesjon uten at det er gjennomført en helt nødvendig og kompetent gjennomgang av de økologiske, biologiske og tekniske konsekvensene for dette tunnelprosjektet og andre tiltak som er, eller planlegges gjennomført, i forbindelse med flomsikringen.

Vi har forstått det slik at statsforvalteren gikk til innsigelse mot reguleringsaken tidligere på grunn av at konsekvensutredningene ikke holdt mål.

NVE må derfor sørge for at det foreligger entydige omforent kunnskapsinnhenting fra tidens beste kunnskapsmiljø(er) før det eventuelt gis konsesjon.

2: Resultatet av en slik gjennomgang må følges opp i samarbeid mellom elveeierne representert ved forvaltningslaget, relevante kompetansemiljø og berørte myndigheter. Resultatene må også vurderes i forhold til tidligere foreslåtte alternative løsninger.

3. At elva nedenfor Prestbru tåler 110m³ pr sek. før flommen blir skadelig er slik vi forstår det beregnet ut fra forutsetninger som vi ikke kjenner.

Vi antar det er lagt til grunn at det bygges på dagens situasjon i elva.

Vi kan se for oss at svær nedbørsintensitet kan medføre av de som skal styre lukene vil kunne åpne tunnelen tidligere enn planlagt for å kunne komme en flomtopp i forkjøpet.

Slik vi ser det skal det ikke tillates at det slippes mindre enn 110m³/sek forbi Prestbro. Aller helst bør det slippes så mye som mulig hele tiden.

Her må NVE sette noen vilkår til konsesjonæren som hindrer all unødvendig bruk av tunnelen.

Vi mener det derfor er nødvendig at det snarest mulig, uansett videre behandling av denne saken etableres en enkel målestav /måleinstrument ved et passende sted f.eks. ved utløpet av Presthølen (øvre høl) der en til enhver tid kan se hvilke vannmengder som passerer ned til sentrum.

4: Vi vil be NVE vurdere å kreve gjennomført tiltak før tunnelen bygges.

Det gjelder endring av bekkeutløp mot elva som må senkes og spesielt terskelen ved Årstad bru. Vi er redd for at den ikke er helt stabil fordi det graver dypt på nedstrømssiden. Vi mener den bør senkes så mye som mulig og forbygges bedre og mer planmessig nedstrøms brua.

5: I denne saken berøres våre rettigheter og eiendom på en måte som vi mener må utløse erstaningsplikt for konsesjonæren /utbygger for skader og tap av enhver art som kan knyttes til bygging og bruk av tunnelen og tilhørende anlegg. Det må avklares hvem som er ansvarlig part før anlegget startes opp og i driftsperioden etter ferdigstilling.

6: Av hensyn til mulig oppdemming innover i Litleå ved struping av gjennomgang av vann ved Prestbru bør det settes noen vilkår om hvordan dette skal løses dersom det blir problem for boligene og hyttene innover på Åmodt og Bjånes.

7: Vår oppfatning er at 45/13 som på Noregeskart er vist som Titanias eiendom ikke tilhører dem, men grunneierne langs elva Litleå. Dette er vel et forhold som er en tidligere uklar matrikuleringsak. Det vises til jordskiftesaken av 2008 sak 1111-1999-0001 Sør Rogalad Jordskifterett avsluttet 16.11.2010. Vi mener Titania ikke er noen part i saken i det aktuelle området, og ber NVE om å avklare og rydde opp i dette med Sokndal Kommune.

8: Det må stilles nødvendige garantier for framtidig skade i og ved vassdraget på grunn av planlagte inngrep.

Hauge 27.februar 2026
For avsenderne

Ole Haneberg